

Tarih Öğretmen Adaylarının Lisans Eğitiminde Osmanlıca Öğretiminin İşlevselliği İle İlgili Görüşleri

Ramazan KAYA (*)

Öz: Bu araştırmanın amacı, Tarih öğretmen adaylarının lisans eğitimlerinde aldıkları Osmanlıca öğretiminin işlevselliği ile ilgili görüşlerini tespit etmektir. Araştırmanın evrenini Atatürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Tarih Öğretmenliği son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise bu evrenden seçkisiz yolla belirlenen toplam 24 öğretmen adayıdır. Nitel yaklaşımın benimsendiği bu çalışmada veri toplama aracı olarak yarı- yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Elde edilen veriler, içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Bulgulara göre Osmanlıcaya ilgi duysun veya duymasın öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu, Osmanlıca öğretiminin gerekli olduğunu düşünmekte ve meslek yaşamlarında işlevsel olabileceğine inanmaktadırlar. Bununla birlikte öğretmen adaylarının aldıkları Osmanlıca öğretimi uygulamada çeşitli problemler barındırmaktadır. Bu problemlerin çözümü Osmanlıca öğretimini daha işlevsel kılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlıca, Tarih öğretimi, matbu yazı, el yazısı

The Opinions of History Teacher Trainees on the Functionality of Ottoman Turkish Lessons in Undergraduate Education

Abstract: The purpose of this study is to determine the opinions of History teacher trainees on the functionality of Ottoman Turkish lessons during their undergraduate education program. The study population comprised of senior students of History Teaching in Kazım Karabekir Faculty of Education at Atatürk University, Turkey. The study samples comprised of 24 randomly-selected teacher trainees. The study used a semi-structured qualitative interview methodology. Data were analyzed via content analysis. Most participants, whether interested in Ottoman Turkish or not, think that the teaching of Ottoman Turkish is necessary, and believe that it may be functional in their career. However, the teaching of Ottoman Turkish to teacher trainees causes some practical problems. Solving these problems will make the teaching of Ottoman Turkish more functional.

Keywords: Ottoman Turkish, History education, printed writing, handwriting

*) Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fak., Tarih Eğitimi Anabilim Dalı
(e-posta: ramco@atauni.edu.tr)

Giriş

Son yıllarda ülkemizde yapılan, basında ve internette yansımaları bulan ve çoğu zaman ideolojik yansımalar da taşıyan önemli tartışmalardan birisi; Osmanlıca üzerinedir. Tartışmalar bu dilin adlandırılması, Osmanlıcanın Türkçeden ayrı bir dil olup olmadığı, harf inkılabının gerekli olup olmadığı, geleneksel kültürle bağlantıyı sağlayabilmek için Osmanlıcaya gerek olup olmadığı (Gök, 2004) ve bu dilin liselerde öğretilmesinin gerekli olup olmadığı gibi konular üzerinde odaklanmaktadır.

Osmanlı tarihine ilk elden ulaşabilmek ve harf devriminden önce yazılmış olan metinleri anlayabilmek için gereken donanımı sağlayacak en önemli husus, şüphesiz Osmanlıca öğretimidir (Gümüşkılıç, 2009). Osmanlıca öğretimi, günümüzde üniversitelerin Tarih, Türk Dili ve Edebiyatı, Kütüphanecilik ve bazı Sanat Tarihi bölümleri ve Sosyal Bilimler Lisesi'nde resmî olarak verilmektedir. Bunun dışında bazı belediyeler ve sivil toplum örgütleri Osmanlıca kursları düzenlemektedir (Gümüşkılıç, 2009).

Osmanlıca, Osmanlı Devleti'nde 1928'e kadar Arap harfleri temelli bir alfabe ile yazılan, içinde Arapça ve Farsça sözcüklerin yoğun bir biçimde bulunduğu Türkçeyi ifade etmektedir (Develi, 1999, 2010; Özkan, 2007). Bu dönem içerisinde Osmanlıca, hem devletin resmi yazışmalarında, hem farklı bilim dallarında, hem de edebiyat ve sanat çevrelerinde kullanılmıştır. Böylece Türkçe temelde olmak üzere onun yapısına başlangıçta Arapça ve Farsçanın sonradan Batı dillerinin katılmasıyla bir kültür dili olma niteliğini kazanmıştır (Parlatır, 2010). Bununla birlikte, eğitilmiş, üst tabakaya mahsus bir zümre dili olması, üç dilin kaynaşmasından meydana gelmiş yapay bir dil mahiyeti göstermesi ve sadece bir yazı dili olarak gelişmesi gibi hususlar onun yaşayamamasının en önemli sebepleri olmuştur (Timurtaş, 1996).

Bilindiği üzere konuşma diline paralel olarak bir de toplumlarda yazı dili vardır. Yazı dili, konuşma dilinin genel kalıbı üzerine kurulmakla beraber ondan bazı yanları ile farklıdır. Yazı dilinin konuşma dilinden farklılığının az ya da çok olmasının toplumlarda doğurduğu farklı sonuçlar vardır. Yazı dili ile konuşma dili, söyleyiş, sözcük dağarcığı ve belli dilbilgisi kuralları açısından birbirinden ayrılabilir. Zaman zaman Türkçenin tarihi içinde de, yazı dili ile konuşma dili arasında büyük farklılıklar görülmüştür. Türkçenin temel sözdizimi üzerine kurulmuş ama pek çok farklı sözcük ve yapıyı içeren Osmanlıca, böyle konuşma dilinden uzak bir yazı dili idi (Sezer, 1999. Ayrıca bkz. Develi, 2010).

Osmanlı devletinde yazı dilinin halkın konuşma dilinden uzaklaşma süreci, özellikle fetihten sonra İstanbul'un bir kültür ve medeniyet merkezi haline gelmesiyle başlamıştır (Özkan, 2007; Tulum, 1999; Yüce, 1999). Bu süreçte Türkçe konuşma dili dışında iki seviyede gelişmiştir. Bunlardan birincisi yararın ön planda tutulduğu ve dilin daha çok bir araç olarak görüldüğü anlayışa dayanan yazı dilidir. Söz dağarcığı zengin sayılan bu dil oldukça geniş bir kitle tarafından okunup anlaşılabilmekteydi. Yazı dilinin ikinci seviyesi ise daha çok sanat amaçlı bir anlayışa dayanmaktaydı. Bu anlayışta Arapça ve Farsçadan çok sayıda sözcük yanında dil kalıpları ve kuralları da alınmıştır. Bu seviyede dil, bilginin

ve düşüncenin aktarıldığı bir araç olmaktan çıkarak doğrudan doğruya bir amaç haline gelmiştir. Böylece normal yazı dilinden gittikçe uzaklaşarak apayrı bir inşa dili ortaya çıkmıştır. Bu yazı dilinin hedef kitlesi toplumdaki bilgi seviyesi yüksek kesimler olmuştur (Özkan, 2007. Ayrıca bkz. Tulum, 1999). Arapça ve Farsça'nın etkisi, bu dönemdeki edebiyat anlayışıyla ve Türk toplumunun özellikle İran toplumuyla girdiği yoğun ve sürekli kültürel ilişkilerle yakından ilgilidir (Özkan, 2007; Sezer, 1999; Ünver, 1999).

Osmanlılar, toplumsal tabanda okuryazar oranı itibarıyla dar bir çevrede dahi olsa sadece Arap alfabesini kullanmamışlar, onu ortaya koydukları eserlerinde geliştirerek mükemmelleştirmek için büyük gayret göstermişlerdir. Nitekim hat sanatında oldukça ileri giderlerken, Arap harfleri ile pek çok yeni yazı türü ortaya koymuşlar ve mevcut yazı türlerini de geliştirmişlerdir (Dönmez, 2009). Kitaplarda *nesih*, günlük ve pratik el yazılarında *rik'a*, kitabe ve levhalarda *sülüis* ve *ta'lik*, fermanlarda *dîvânî*, yazma eserlerde *nesih* ve *ta'lik*, resmi kayıtlarda *siyakat* kullanımında tercih edilen yazı türleri olmuştur. Bu yazı türlerinden bazısının uygulamada kendine özgü yazılış biçimi ve ayrı özellikleri bulunmaktadır (Yüce, 1999).

Öğrencilerin bir derse karşı tutumu, o dersteki başarıyı etkileyebileceği gibi o dersle ilgili yaşantılar da, tutumun gücünü veya yönünü etkileyecektir (Safran, 2006). Osmanlıca dersleri öğrenciler arasında en zor görülen derslerden birisidir. Osmanlıcaya hâkim olmak için Arap harfli imlâyı iyi bilmek, Arapça ve Farsça tamlamalara, birleşik yapılara ve kelime kadrosuna vâkıf olmak ve Türkiye Türkçesi gramerini ayrıntılı bir biçimde kavramak gereklidir (Gümüşkılıç, 2009). Alfabe harflerini ezberlemek, harflerin birbirleriyle bitişmesini, kelime haline gelmesini görmek ve okumak; matbu yazı adı verilen kitap yazısına, yani en basit Osmanlıca'ya atılan ilk adımdır. Basit seviyede, sınırlı bir amaç için kullanılacak, basılı metinlerden oluşan Osmanlıca, belli bir kültürel altyapıya sahip olmak koşuluyla, rahatlıkla öğrenilebilir. Ancak çeşitli el yazılarını kapsayan ileri seviyede bir Osmanlıca için zengin bir kültürel birikim ve altyapı gereklidir. Kelime hazinesini yeterli zenginliğe ulaştırmak, üsluba alışmak, Osmanlı kültürünün asgari kavramlarına vâkıf olmak bu konuda önemli hususlardır. Osmanlı diplomatikası çerçevesinde, arşiv vesikalarının tahlil, tenkit ve değerlendirilmesini konu edinen Osmanlıca ise, başta paleografya, teşkilat tarihi ve diplomasi olmak üzere, epigrafi, sicillografi, heraldik, nüvizmatik, arkeoloji, kronoloji, onomastik vs. birçok bilimle ilişkili, ayrı bir bilim dalı olarak kabul edilir (Gök, 2004).

Osmanlıca ve öğretimi üzerine tartışmalar yapılmasına rağmen Türkçe Eğitimi Lisans Programında yer alan derslerin işlevselliği üzerine öğretmen adaylarıyla yürütülen ve Osmanlıca derslerine yönelik bazı bulgulara da ulaşılan çalışmalar (Özkan ve Şahbaz 2011a; 2011b) dışında doğrudan bu işin öğretimi üzerine uygulamaya dayalı bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına dayarsız eğitim, pratik sonuçlar üretmez. Bu yüzden öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarının belirlenmesi, onların derslere yönelik görüşlerinin alınması gereklidir (Safran, 2006). Bu araştırma bu yönüyle ilk olma

özelliğini taşımaktadır. En azından lisans programlarında Osmanlıca öğretimi uygulamalarına bir nebze de olsa ışık tutacağı ümit edilmektedir.

Bu çalışmada tarih öğretmen adaylarının lisans döneminde gördükleri Osmanlıca öğretiminin işlevselliği ile ilgili görüşleri araştırılmıştır. Araştırmada aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır

1. Öğretmen adaylarının Osmanlıca metinleri okuma ve anlama seviyeleri hakkındaki görüşleri nelerdir?
2. Öğretmen adaylarının Osmanlıcaya karşı ilgi düzeyleri ve bunun nedenleri hakkındaki görüşleri nelerdir?
3. Öğretmen adaylarının Osmanlıca Tarih Öğretmenliği programında yerinin ne olması gerektiği hakkındaki görüşleri nelerdir?
4. Öğretmen adaylarının Osmanlıca öğrenmenin öğretmen olduklarında sağlayacağı katkılar hakkındaki görüşleri nelerdir?
5. Öğretmen adaylarının Osmanlıca eğitiminde karşılaştıkları problemler ve bu problemlerin çözümüne yönelik görüşleri nelerdir?

1. Yöntem

1.1 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Atatürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Tarih Öğretmenliği son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise bu evrenden seçkisiz yolla belirlenen toplam 24 öğretmen adaydır. Bu aday öğretmenlerin 12'si erkek 12'si ise bayandır. Öğretmen adayları lisans eğitimlerinin 1. sınıfında gramer eğitimine yönelik Osmanlıca ve matbu metin okumaya dayalı Osmanlı Tarih Metinleri, 2. sınıfta Osmanlı diplomatikasında kullanılan vesika ve yazı çeşitlerinin öğretimine yönelik Osmanlı paleografyası ve 3. sınıfta ise Osmanlı vakıf ve sanat eserlerindeki kitabeler, mezar taşları, el yazmaları ve yazı çeşitlerinin öğretimine yönelik Epigrafi derslerini almışlardır. Derslerin hepsi 2 yarıyılıktır. Öğretmen adayları, gerek kendileriyle gerekse derslerine giren öğretim görevlileri ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara göre, Osmanlıca yazı çeşitleri olarak matbu yazının yanı sıra el yazısı olarak rika yazısı eğitimi almışlardır.

1.2 Veri Toplama Aracı

Nitel bir yaklaşımla yürütülen bu çalışmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Gerek araştırmanın kuramsal temeli gerekse görüşme formunun hazırlanması için ilgili literatür taranmıştır. Hazırlanan yarı yapılandırılmış mülakat formunun 2010 Mart ayında pilot çalışması yapılmıştır. Bu çalışmanın sonunda mülakat formunda değişikliklere gidilmiş ve form son şeklini almıştır. Görüşmeler 2010 Nisan-Mayıs ve Haziran aylarında gerçekleştirilmiştir.

1.3 Verilerin Analizi

Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. “İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize ederek yorumlamaktır” (Yıldırım ve Şimşek, 2000:162). Analiz işleminde öncelikle veriler birkaç kez okunmuştur. Ardından araştırma sorularına göre kategoriler ve her bir kategorinin altında da öğrencilerin verdikleri cevaplara göre kodlar oluşturulmuştur. Veriler, yüzde ve frekans ile birlikte tablo haline getirilerek açıklanmış ve yorumlanmıştır. Öğrencilerin birden fazla görüş belirttiği veya hiç görüş belirtmediği sorulardan dolayı, bazı tablolar (tablo 1, 2, 5 ve 7) hariç, yüzdelerin hesaplanmasında öğrenci sayısı değil o konudaki toplam görüş sayısı ele alınmıştır. Verilerin sunumunda öğrencilerin ifadelerinden aynen yararlanılmıştır. Bu alıntılarında öğretmen adaylarının isimleri yerine öa.1 (öğretmen adayı.1) şeklinde kod kullanılmıştır.

2. Bulgular

Bu bölümde elde edilen bulgular araştırmanın alt problemleri doğrultusunda tablolar halinde sunulmuştur.

2.1 Öğretmen Adaylarının Osmanlıca Metinleri Okuma ve Anlama Seviyeleri

Tablo 1. Öğretmen Adaylarının Osmanlıca Metinleri Okuma ve Anlama Seviyeleri

Yazı tiplerine göre metinler	Okuma seviyesi						Anlama seviyesi					
	İyi		Orta		Düşük		İyi		Orta		Düşük	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Matbu metinler	13	54	11	46	-	-	11	46	12	50	1	4
El yazısı metinler	1	4	7	29	16	67	1	4	5	21	18	75

Tablo 1’de görüleceği üzere öğretmen adaylarının matbu metinleri okuma ve anlama seviyeleri, el yazısı metinleri okuma ve anlama seviyelerinin oldukça üstündedir. Tarih öğretmen adaylarının matbu metinleri iyi ve orta düzey toplamında okuma oranı % 100 ve anlama oranı % 96 iken el yazısı metinlerini iyi ve orta düzey toplamında okuma oranı % 33’e anlama oranı ise % 25’e düşmektedir. Bunun yanı sıra öğretmen adaylarının hem matbu hem de el yazısı metinleri anlama seviyeleri, bu metinleri okuma seviyelerine göre göreceli azalmaktadır. Metinlerde geçen kelimeler, kelimelerin yapısı ve söz dizimi içindeki görevi, bu metinleri üretenlerin yaşama biçimleri ve sosyal yapıları ile edebî eğilimleri iyi bir şekilde bilinmeden bir metnin anlaşılması güçtür. Bunun için öğretmen adaylarının, ilgili metinlerin ait olduğu tarihsel dönemlerle ilgili birçok kitap okuyarak geçmişte ne olup bittiğini anlaması, metinlerdeki alıntı söz varlığı unsurlarının dilbilgisel yapısı hakkında yeterli bilgiye sahip olması gerekir (Duman ve Biltekin, 2010). Bu konuda **öa.7** “Matbuyu çok rahat hemen hemen Türkçe gibi okuyorum... Matbu metinlerde

sözlük ihtiyacı duymuyorum. Ağır dille yazılmış Uzunçarşılı gibi eserleri okuduğumdan Osmanlıca metinleri de anlıyorum. Bir belgenin hangi amaçla yazılmış olduğunu da anlıyorum. Epigrafiyi, el yazmalarını da anlıyorum. Ankara’da Etnografya müzesine gitmiştim. Ailemle ilgili soyağacı araştırması yaptım. Müzede Erzurum ile ilgili defterler vardı. Büyüklerimi tespit etmiş çok rahat anlamıştım” demiştir.

Osmanlıca metinleri okumada öğretmen adaylarının 4’ü sözlüğe başvurduğunu, 2’si okuyamadığı kelimelerin köküne inerek bir anlam çıkarmaya çalıştığını belirtirken, Osmanlıca metinleri anlamada 7’si sözlükten yararlandığını, 5’i parçanın gidişatından anlam çıkardığını, 2’si ise tekrar okuyup günümüz harflerine aktarma yaparak yani yazarak anlayabildiğini belirtmiştir. Örneğin **öa.16** bu konuda “*Matbu okuma Arapça kelimeler dışında iyi diyebilirim. El yazıları ise yok. Matbuyu tekrar okuyunca, ancak bitirip bir kez daha okuyup ve Türkçesini yazınca anlıyorum. İlk okumada kopukluk oluyor. El yazıları daha zor*” demiştir.

2.2 Öğretmen Adaylarının Osmanlıcaya Karşı İlgi Düzeyleri ve Bunun Nedenleri İle İlgili Görüşleri

Tablo 2. Öğretmen Adaylarının Osmanlıcaya Karşı İlgi Düzeyleri İle İlgili Görüşleri

İlgi Düzeyleri	f	%
İlgi Duyanlar	13	54
İlgi Duymayanlar	11	46
Toplam	24	100

Tablo 2’de görüleceği üzere öğretmen adaylarının % 54’ü Osmanlıcaya karşı ilgilerinin olduğunu, % 46’sı ise ilgilerinin bulunmadığını belirtmiştir. Öğretmen adaylarına buna ek olarak Osmanlıcaya karşı var olan ilgilerinin veya ilgisizliklerinin nedenleri de sorulmuştur. Elde edilen bulgular aşağıda tablo 3 ve 4’de gösterilmiştir.

Tablo 3. Öğretmen Adaylarının Osmanlıcaya İlgilerinin Sebepleri

Görüşler	f	%
Osmanlıca’yı öğrenip okuyabilme	7	47
Osmanlıca uğraşının bulmaca çözmek gibi zevkli olması	4	27
Osmanlıca öğrenirken fazla zorlanmama	2	13
Osmanlıca derslerinin zevkli geçmesi	2	13
Toplam	15	100

Öğretmen adaylarının Osmanlıcaya ilgi duymalarının en önemli sebebi Osmanlıca-yı öğrenip okuyabilmedir. Bu görüşü dile getiren öğretmen adayları ilgilerinin sonradan geliştiğini; Osmanlıca'yı öğrenip okuyabildikten sonra zevk almaya başladıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca bu öğretmen adaylarının 6'sı boş vakitlerinde Osmanlıca'yı geliştirmek için çaba harcadıklarını ve bulabildikleri Osmanlıca kitap veya çeşitli kitaplardaki Osmanlıca metinleri okuduklarını belirtmişlerdir. Örneğin **öa.10** “Benim üniversitede ilk gördüğüm ders Osmanlıca idi. Ben bunu yapamam, ben burada (bu bölümde) duramam. Bunu yapamazsam diğer dersleri de yapamam, ortalamam düşer diye düşünüyordum. Bu yüzden diğer derslere de çalışmıyordum. Agnom bu nedenle düştü. Ancak 1. sınıfın yazında uğraştım. Osmanlıca'yı kendi başıma uğraşarak çalıştım. Çünkü uğraş gerektiriyor. Öğrendikten sonra zevkli gelmeye başladı” şeklinde, **öa.1** ise “İlgi sonradan gelişti. İlk önce bir şey bilmiyorduk. 2. sınıfta daha iyi okur duruma geldim. Osmanlıca hikâye tarzı kitaplar öğrenmemi sağladı. Osmanlıca Nutuk’u okudum. Kendimi geliştirdim. Öğrendikçe zevk aldım” şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir.

Öğretmen adaylarının Osmanlıcaya karşı ilgilerinde ikinci sebep ise Osmanlıca ile uğraşmanın bulmaca çözmek gibi zevkli olmasıdır. Örneğin **öa.13** “Osmanlıcanın bir harfinin birden fazla okunma durumu olduğu için sudoku gibi geliyordu. Bir harfin örneğin Kef harfinin k,n,g gibi okunma ihtimalinin olması bulmaca gibi geliyordu” şeklinde düşüncelerini aktarmıştır. Öğretmen adayları son sıralarda eşit oranda belli bir temele sahip olup Osmanlıca'yı öğrenirken çok zorlanmalarını ve Osmanlıca ile ilgili derslerin zevkli geçmesini sebep olarak göstermişlerdir.

Görüşülen öğretmen adaylarından 2'si **öa.7** ve **öa.14** Osmanlıcaya karşı ilgilerinin çok yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Bu iki öğretmen adayı evlerinde ailelerinden kalma Osmanlıca kitaplar ile ilgilendiklerini ifade etmişlerdir. Daha ilgili görünen **öa.7** ayrıca şunları belirtmiştir: “En büyük hayalim, Osmanlıca eserlerden oluşmuş bir kişisel kütüphaneye oluşturmak. Şimdiden topluyorum. Şu anda 11 tane el yazması kitap oldu”.

Tablo 4. Öğretmen Adaylarının Osmanlıcaya İlgi Duymamalarının Sebepleri

Görüşler	f	%
Osmanlıca okumada başarısızlık	5	24
Osmanlıcanın gerekliliğine çok fazla inanmama	4	19
Osmanlıca öğrenmenin zorluğuna dair önyargı	4	19
Osmanlıca öğrenmede yaşanan zorlanma	3	14
Osmanlıca dersinin ezber olması	2	9
Osmanlıca öğrenmenin gerekliliğine dair yeterli bilincin verilmemesi	1	5
Osmanlıca ders çeşidinin fazlalığından bunalma	1	5
Osmanlıca öğreniminin giderek zorlaşması	1	5
Toplam	21	100

Osmanlıcaya ilgi duymayan öğretmen adaylarının bu konudaki ilk gerekçeleri Osmanlıcaya okumadaki başarısızlıktır. Osmanlıcaya öğrenerek okuyabilme ve de derste başarılı olma öğretmen adaylarının Osmanlıcaya ilgi duyup duymamasında baş faktördür. Nitekim bu öğretmen adaylarından matbu yazıyı sadece 1'si iyi seviyede okuyup anlayabildiğini geri kalan 8'i ise orta düzeyde okuyup anlayabildiklerini ifade etmişlerdir. Yine bu öğretmen adaylarından el yazısını sadece 2'si orta düzeyde okuyabildiğini, 1'si ise orta düzeyde anlayabildiğini ifade ederken diğerlerinin bu yazıyı okuma ve anlama seviyeleri düşüktür. Bu konuyla ilgili olarak **öa.18** “*Ben bu derslerden özellikle Pale ve Epiden başarılı olamadım. Osmanlıca genel anlamda ilgimi çekmez. Ama tarihçi olduğum için gerekli olduğunu düşünüyorum. Çok iyi okuyabilmek isterdim. Bu bana gurur verirdi. Hobi ve zevk olarak ise ilgimi çekmiyor*” şeklinde **öa.20** ise “*İlgi düzeyim az. Beceremediğim okuyamadığım için az. Bu yüzden ısınamadım*” şeklinde görüşlerini aktarmışlardır.

Öğretmen adaylarının Osmanlıcaya ilgisizliklerinde, Osmanlıcanın öğretmen olduklarında çok fazla işlerine yaramayacağını düşünmeleri ve dersin zorluğuna dair önyargıları eşit derecede rol oynamaktadır. Osmanlıcanın önemine inanmama konusunda **öa.17** “*Benim bir Osmanlıca metni alıp da okuyayım diye bir çabam yok ..tarih öğretmeni olarak işime yarayacağını düşünmüyorum. Ancak kişisel yararı olur. Genel olarak Osmanlıcaya ilgi düzeyim, çok fazla değil*” derken, dersin zorluğuna dair önyargı konusunda ise **öa.6** “*Osmanlıcadan ve Osmanlıca dersinden zevk almam... Dersten üst üste iki yıl kaldım. Bu bende önyargı oluşturdu. Ayrıca ders zor geldi*” şeklinde görüşlerini belirtmiştir.

Öğretmen adayları daha sonra sırasıyla Osmanlıcaya başlarken temeli olmadıkları için zorlanmalarını, dersin ezber olmasını, Osmanlıca öğrenmenin gerekliliğine dair yeterli bilincin verilmemesini, Osmanlıca ders çeşidinin fazlalığından bunalmayı ve Osmanlıca öğreniminin giderek zorlaşmasını belirtmişlerdir. Osmanlıcanın niçin öğrenilmesi gerektiğine dair gerekli bilincin yeterince verilmediğini belirten **öa.2** önemli bir noktaya işaret etmiştir: “*Bu dersin 1. sınıfta olması yanlış. Gerekli bilinci almadan bu dersin verilmesi yanlış. “Ben tarih öğretmeni olacağım işim olmaz” diyordum. Hâlbuki Osmanlıcanın öğretmen olunca işime yarayacağını şimdi yeni yeni anlıyorum. Yani bu dersin gerekliliği aşılmadığı için ilgi duyamadım. O zaman biz akademisyen olmayacağız diyorduk. Mesleğimizde yararlanma yönlerini yeni anlıyorum*”.

Öğretmen adaylarının gerek ilgi gerekse ilgisizlik konusunda belirttikleri Osmanlıca temelden kasıt ise, Kur'an-ı Kerim'i okuyabilme ve Arap harflerini bilmektir. Aslında genel manada öğrencilerin hiçbirinin Osmanlıca öğrenimi adına temeli yoktur. Öğretmen adaylarının 21 tanesi (% 87,5'i) Kur'an-ı Kerim okuyabilmenin ve Arap harflerini bilmenin Osmanlıcaya öğrenmede avantaj oluşturduğunu ya kendi tecrübelerine ya da gözlemlerine dayanarak belirtmişlerdir. Bununla birlikte bu konuda 2 öğretmen adayı olumsuz görüş belirtirken 1 öğretmen adayı ise yorum yapmamıştır.

2.3 Öğretmen Adaylarının Osmanlıcanın Tarih Öğretmenliği Programlarındaki Yerinin Ne Olması Gerektiği hakkındaki Görüşleri

Tablo 5. Öğretmen Adaylarının Osmanlıcanın Tarih Öğretmenliği Programlarındaki Yerinin Ne Olması Gerektiği Hakkındaki Görüşleri

Görüşler	f	%
Matbu yazısına dayalı dersler zorunlu, el yazısına dayalı dersler seçmeli olmalı	10	42
Hepsi zorunlu olmalı	7	29
Hepsi seçmeli olmalı	4	17
Matbu yazısına dayalı dersler zorunlu olmalı, el yazısına dayalı dersler olmamalı	2	8
Osmanlıcaya gerek yok	1	4
Toplam	24	100

Görüşme yapılan öğretmen adayları, Osmanlıcanın tarih öğretmenliği programlarında yer alması taraftarıdır. Bu konuda öğretmen adaylarının öncelikli görüşleri % 42 ile matbu yazısına dayalı derslerin zorunlu, el yazısına dayalı derslerin ise seçmeli olmasıdır. Tablo ayrıntılı incelendiğinde matbu yazısına dayalı derslerin zorunlu olmasını 19, seçmeli olmasını 4, hiç olmamasını 1; el yazısına dayalı derslerin zorunlu olmasını 7, seçmeli olmasını 14, hiç olmamasını 3 öğretmen adayı istemiştir. Öğretmen adayları gramer eğitimini de matbu yazısına dayalı dersler bütünü içinde değerlendirmişlerdir.

Matbu yazısına dayalı derslerin zorunlu, el yazısına dayalı derslerin ise seçmeli olmasını isteyen öğretmen adayları, matbu yazının rahat öğrenilebileceğini, ancak el yazısının yetenek ve profesyonellik gerektirdiğini, bu yüzden de yeteneği ve ilgisi olanların ve akademik kariyer düşünenlerin öğrenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Örneğin **öa.5** “Öğretmen adayları için sadece matbu zorunlu olmalı. El yazıları öğrencinin yeteneğine göre seçmeli olmalı. Herkesin el yazısı okuma yeteneği yok. Matbu daha kolay”, **öa.13** ise “Matbu zorunlu olsun, el yazıları isteyenler için seçmeli olsun. El yazısını yüksek lisans yapanlar bilsinler... Epigrafi daha çok uzmanlık istiyor” şeklinde görüşlerini aktarmışlardır. Bu öğretmen adaylarından bazıları da el yazısının zor olduğu için öğrencilerin gözünün korkacağını ve başarılı olamayacaklarını dile getirmiştir. Öğretmen adaylarının böyle düşünmelerinin bir sebebi de el yazısının öğretmen olduklarında karşılına çıkma olasılığının düşük olmasıdır. Bu konuda **öa.8** “Ben öğrenciye epigrafi okutmayacağım. Ben tarih öğretmeni olacağım. Binde bir karşıma çıkacak yazı olacak. Epigrafi, paleografya tarih bölümünde seçmeli olmalı” şeklinde görüşlerini aktarmıştır.

Bütün yazı çeşitlerinin zorunlu olması gerektiğini belirten öğretmen adayları; çalışma alanlarının geçmiş olmasına, resmi belgelerin çoğunun el yazısı olmasına, öğretmen olun-

duğunda ana kaynaklara ihtiyaç duyma ihtimaline vurgu yapmışlardır. Bu konuda örneğin **öa.7** “Çünkü alanımız geçmiş. Resmi belgelerin birçoğu el yazısı. Bu yüzden bilinmesi lazım... Eğer tarihçi olacaksak, araştırma yapacaksak derinlere inmemiz gerekir”, **öa.10** “Latin alfabesini kullandığımız süre Osmanlıca kullandığımız süreden daha kısa...Osmanlı tarihinin iyi bilinmesi için Osmanlıcanın da iyi bilinmesi gerekli. Deniyor ki “Biz öğretmen olunca Osmanlıca ne işimize yarayacak” Bu çok yanlış. Osmanlıca yazılmış tarih çok fazla . Birinci el kaynağa ihtiyaç duyulabilir. Oldu ki tercüme edilmiş kaynak bulamadık. O zaman Osmanlıca bilmemiz gerekiyor” şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Burada dikkati çeken öğretmen adaylarının konuya bir tarihçi edasıyla yaklaşmalarıdır.

Bütün yazı çeşitlerinin seçmeli olmasını isteyen öğretmen adayları özellikle akademisyenlik ile öğretmenlik arasındaki farka değinerek Osmanlıcanın öğretmenlerin çok fazla işlerine yaramayacağını, Osmanlıca’yı öğrenmenin zor olduğunu, ilgi ve yetenek gerektirdiğini ve bu ders zorunlu olursa istemeyen öğrencilerin zaten başarısız olacağını dile getirmişlerdir. Örneğin **öa.3** “Edebiyat fakültesinde öğrenciler akademisyen, eğitim fakültesinde ise öğretmen olmayı düşünürler. Eğitimciler öğretmen olmayı düşündüğü için bizlere seçmeli olmalı. Böylece öğrenci başarısı artar. Zorunlu olursa istemeyen öğrenciler dersi zor geçiyorlar ve Osmanlıca’yı öğrenemiyorlar”, **öa.21** ise “Osmanlıcanın hepsi seçmeli olmalı...Osmanlıca herkesin ilgi ve yeteneğine uygun değil. Kimi öğrenci çok seviyor, kimisi ise nefret ediyor. İlgi ve yeteneği olmayanlar düşünülürse bu ders zorunlu olursa nefret edeceklerdir ve bu durum onlar için haksızlık olacaktır. Öğretmen adayı ilgisini başka alanlarda kullanıp kendisini geliştirebilir” şeklinde düşüncelerini belirtmişlerdir.

Sadece matbu yazı öğrenmenin yeterli olduğunu ve el yazılarına gerek olmadığını belirten öğretmen adayları ise tarih öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin öğretmen olma amacıyla olduklarını bu yüzden de Osmanlıca eğitim sürecinin azaltılmasını, el yazılarına yönelik derslerin kaldırılmasını ve mesleğe yönelik derslere ağırlık verilmesini dile getirmişlerdir. Buna karşın Osmanlıca’yı hiç gerek olmadığını belirten 1 öğretmen adayı ise öğretmenin derslerde Osmanlıca’yı dayanan bir faaliyeti olmadığını, Osmanlıca öğrenmenin iyi bir tarih öğretmeni olmak anlamına gelmeyeceğini dile getirmiştir.

2.4 Öğretmen Adaylarının Osmanlıca Öğrenmenin Öğretmen Olduklarında Sağlayacağı Katkıları Hakkındaki Görüşleri

Öğretmen adaylarının Osmanlıca öğrenmenin öğretmen olduklarında getireceği katkılar konusunda belirttikleri görüşler iki başlıkta toplanmıştır. Bunlar ders dışı katkılar ile tarih dersine yönelik katkılar şeklindedir. Bu görüşler tablo 6 ve tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 6. Öğretmen Adaylarının Osmanlıca Öğrenmenin Sağlayacağı Ders Dışı Katkıları Hakkındaki Görüşleri

Görüşler	f	%
Öğretmenin öğrencinin gözünde saygınlık kazanması ve rencide olmaması	9	31
Öğretmenin toplumda farklılık ve ayrıcalığını göstermesi	6	21
Öğretmenin genel kültürünü geliştirmesi	5	17
Öğretmenin toplumda sosyal baskıya maruz kalmaması	4	14
Öğretmenin alanla ilgili bilgi ve yorum gücünü geliştirmesi	3	10
Öğretmenin çeviri yaparak para kazanması	1	3,5
İstekli öğrencilere Osmanlıca kursu vermesi	1	3,5
Toplam	29	100

Öğretmen adayları için Osmanlıca öğrenmenin ders dışı en önemli getirisi; karşılığında çıkabilecek Osmanlıca bir belge, kitabe vs. okuyabilirlerse, öğretiminden sorumlu olduğu öğrenci karşısında her şeyi bilen, işinde uzman olan bir öğretmen imajı oluşturmaktır. Öğretmen adaylarına göre böyle bir durum, öğretmene öğrencinin gözünde saygınlık kazandıracaktır. Aksi durumda ise öğretmen rencide olacaktır. Örneğin **öa.13** “Öğrencisi bir belge getirir veya Osmanlıca ile ilgili bir soru sorarsa onu tatmin edecek şekilde cevaplayabilmeli... Öğretmenin belgeyi çevirmesi öğrencinin gözünde “öğretmen çok şey biliyor” imajı oluşturabilir. Öğretmen daha uzmanmış gibi görülebilir.” **öa.9** ise “Öğrenciyi geziye götürdüğümüzde tarihi eserlerin üzerinde yer alan yazıları öğrenciler “siz tarih öğretmenisiniz bilirsiniz” dediklerinde okuyamazsak iyi olmaz. Öğrencinin gözünde düşürebiliriz. Öğretmen bir tarihi eserin üzerindeki Osmanlıca’yı okuyabilecek düzeyde olmalı” şeklinde görüşlerini aktarmışlardır.

Öğretmen adaylarının bu konudaki ikinci görüşleri ise Osmanlıca öğreniminin öğretmene toplumda ayrıcalık sağlayacağına dairdir. Öğretmen adaylarına göre tarih toplumun en çok konuştuğu konulardan birisidir. İnsanlar kitaplar başta olmak üzere birçok kaynaktan tarih öğrenebiliyorlar. Öğretmenin toplumdaki ayrılan, farklılık gösteren bir yönü olmalıdır. Bunun yolu da Osmanlıca bilmektir. Bu konuda **öa.1** “Sokaktaki adamdan farkını gösterir. Bu öğretmene ayrıcalık kazandırır. Normal bir insan kitaptan tarihi öğrenir. Ama Osmanlıca metne bakmaz... Her yerde tarih konuşuluyor. Kahvede bile konuşuluyor. Öğretmenin Osmanlıca bilmesi ayrıcalık yaratır”, **öa.9** ise “Tarih herkes tarafından okunmasa da ilgi çeken bir bilim. Ayrıntılı olmasa da herkesin bir şeyler bildiği, söylediği bir bilim. Bizim bir farkımız olmalı” şeklinde düşüncelerini belirtmişlerdir.

Öğretmen adaylarının üçüncü görüşleri, Osmanlıca’nın öğretmenin genel kültürünü geliştireceği şeklindedir. Bu düşüncedeki öğretmen adaylarının 3’ü, ayrıca, Osmanlıca’nın ortaöğretim tarih derslerinde pek işlevi olmadığını da dile getirmişlerdir. Bu konuda

öa.18 “Bence lisedeki dersler için bir yararı yok. Sadece öğretmenler arasında muhabbet olurken...mesela arkadaşlar bu konuda şunu okumuştum diye bir anekdot, ek bir bilgi sunulabilir” **öa.22** ise “Lisede bir katkısı olmaz. Sadece öğretmenin genel kültürü adına iyi olur” şeklinde düşüncelerini aktarmışlardır.

Öğretmen adaylarının dördüncü görüşü, öğretmenin birinci maddede belirtilenlere benzer rencide edici bir durumla toplumda karşılaşmamasına yöneliktir. Öğretmen adaylarına göre toplumda tarihçi ile tarih öğretmeni arasında herhangi bir fark gözetilmemektedir. Toplumsal anlayışa göre tarih öğretmeni tarihle ilgili her şeyi bilir. Öğretmenin toplumda sosyal baskıya uğramaması ve prestij kaybı yaşamaması için Osmanlıca bilmesi ve bu konuda toplumsal talepleri yerine getirmesi gerekir. Bu konuda **öa.1** “Köyde öğretmenlik yapan birine köylü vatandaş bir Osmanlıca yazılı taş vs. getirip bunun üzerinde ne yazıyor diye sorabilir. Öğretmen okuyamazsa rencide olur. Toplumun bu yönden baskısı var” **öa.3** ise “Mesela bir köyde öğretmen olduğunda sosyal baskı olmaması adına öğrenilmeli Bizim Türkiye toplumunda öğretmen her şeyi bilmeli inancı var” şeklinde düşüncelerini dile getirmişlerdir.

Alt sıralarda belirtilen diğer görüşler ise Osmanlıca öğrenme sayesinde öğretmenin tarih alanında bilgi ve yorum gücünü geliştireceği, Osmanlıca çeviri yaparak para kazanabileceği ve istekli öğrencilere Osmanlıca kursu verebileceği şeklindedir.

Tablo 7. Öğretmen Adaylarının Osmanlıca Öğrenmenin Tarih Dersine Yönelik Katkıları Hakkındaki Görüşleri

Görüşler	f	%
Derste birinci elden kaynak/belge kullanabilme olanağı	13	54
Ders kitapları ve çeşitli kaynaklardaki kavramların öğrenciye açıklanabilmesi	6	25
Osmanlıca kaynaklar sayesinde öğrencilere daha gerçek bilgiler sunulması	1	4
Öğrenciyi Osmanlıca hakkında aydınlatma	1	4
Olumsuz Görüş- Tarih derslerine katkısının olmaması	3	13
Toplam	24	100

Öğretmen adaylarına göre Osmanlıca öğrenmenin tarih dersleri adına en önemli getirisi; eğitsel açıdan birçok yararı olan birincil kaynak ya da belgenin derste kullanımına olanak sağlamasıdır. Bu bakımdan Osmanlıca belge kullanımının öğrencinin tarih dersine ilgi ve dikkatini çekeceği 10 öğretmen adayı ile en fazla belirtilen görüştür. Örneğin, **öa.2** “Sınıfa Osmanlıca kaynak getirmek için bilmeliyiz. Bunu sonradan öğrendik. Biz

lisedeyken öğretmenlerimiz birinci elden kaynak getirmedi. Getirseydiler o zaman ilgimiz olurdu. NTV Tarih dergisi Erzincanlı Hasan Çavuş'un babasına yazdığı mektubun hem Osmanlıcasını hem de Türkçesini vermişti. Ben öğretmen olunca Çanakkale savaşları konusunda bu mektubun hem Osmanlıcasını hem de Türkçesini kullanmayı ve mektubun fotokopisini öğrencilerime dağıtmayı düşünüyorum... Birincil kaynaklar dolayısıyla öğrencinin dikkat ve güdülenmesi sağlanır” demiştir. Bunun yanında birincil kaynak/belge kullanımının dersin anlaşılmasına katkı sağlayacağı, dersi öğrencinin gözünde daha inandırıcı, gerçekçi ve bilimsel kılacağı, dersi daha keyifli hale getireceği, daha etkili empati ve drama çalışmaları yapılacağı, harf inkılabı konusunun daha etkili kavratılabileceği gibi hususlar da daha düşük oranda öğretmen adayları tarafından dile getirilmiştir.

Öğretmen adaylarına göre Osmanlıca öğrenmenin tarih derslerine yapacağı ikinci katkı; ders kitapları ve çeşitli kaynaklarda geçen Osmanlıca kavramların öğrenciye açıklanabilmesi yönündedir. Örneğin **öa.16** “*Ders kitaplarında bile Osmanlıca kelimeler var. “Hocam bu nedir?, bunun anlamı nedir?” diye soruyorlar. Öğrenciler bunları öğretmene sorabiliyor. Öğrenciye açıklayabilmek için bu eğitim yeterli olur” öa.8* ise “*Atatürk'ün gençliğe hitabesinde bile Osmanlıca kelimeler var. Bunu öğrenciye açıklayabiliriz. Bugün konuştuğumuz Osmanlıca kelimelerin nereden geldiğini öğrencilere açıklayabiliriz. Anlamını da açıklarız”* şeklinde bu katkıyı dile getirmişlerdir.

Öğretmenin okudukları kaynaklar sayesinde öğrencilere daha gerçek bilgiler sunması ve öğrenciyi Osmanlıca hakkında aydınlatmak görüşleri ise birer öğretmen adayı tarafından dile getirilmiştir. Öğrenciyi Osmanlıca konusunda aydınlatma hususunda **öa.19**'un görüşleri ilginçtir: “*Üç aşağı beş yukarı herkeste bu belgeler olabilir. Bunun ne olduğunu öğrenciler bilmez. Üniversite 1. sınıfta belge yere düştüğünde öpüp başına koyan arkadaşlarım vardı. Lise öğrencisi bu konuda daha da cahildir. Bu konuda öğrenciyi aydınlatmak açısından faydalı olur”.*

Görüşülen üç öğretmen adayı ise öğretmenin Osmanlıca bilmesinin tarih derslerine herhangi bir katkısının olmayacağını dile getirmiştir.

2.5 Öğretmen Adaylarının Osmanlıca Eğitiminde Karşılaştıkları Problemler ve Bu Problemlerin Çözümüne Yönelik Önerileri Hakkındaki Görüşleri

Öğretmen adayları ile Osmanlıca eğitiminde karşılaşılan problemler ve bu problemlerin çözümüne yönelik önerileri üzerine görüşüldüğünde öne sürdükleri görüşlerin genel, gramer ve matbu yazı öğretimi ve de el yazısı öğretimine yönelik 3 kategoride toplandığı görülecektir. Bu konudaki görüşler tablo 8 ve tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 8. Öğretmen Adaylarının Osmanlıca Eğitiminde Karşılaştıkları Problemler Hakkındaki Görüşleri

Problemler	f	%
Genel dair problemler		
Öğrencilerin Osmanlıca'yı öğrenmek için yeterli çaba göstermemesi	10	36
Öğrencilerin seviye farklılığına dikkat edilmemesi	8	29
Osmanlıca eğitiminin gerekçelerinin yeterince açıklanmaması	6	21
Dersin zorluğuna dair psikolojik önyargı	3	11
Sınıfların kalabalık olması ve öğrencilerle bireysel olarak ilgilenememe	1	3
Toplam	28	100
Gramer ve matbu yazı öğretimi ile ilgili problemler		
Osmanlıca ve Osmanlı Tarih Metinleri derslerinin aynı sınıfta olması	13	52
Gramer eğitiminin süre olarak yetersiz olması	8	32
Gramer eğitiminin teorik ve ezber olması	4	16
Toplam	25	100
El yazısı öğretimi ile ilgili problemler		
El yazısının standart ve belirgin olmayıp okunmasının zor olması	14	67
El yazısı dersleri için sürenin az olması	3	14
Fotokopilerde sorun olması	3	14
El yazısı okumaya karşı isteksizlik	1	5
Toplam	21	100

Öğretmen adayları, Osmanlıca eğitiminde yaşanan genel problemlerin başında, kendilerini sorumlu tutarak Osmanlıca öğrenmek için gereken çabayı göstermemelerini dile getirmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından dördü, bu ihmalde Osmanlıca öğrenmenin gerekliliğinin bilincine varılamamasının da etken olduğunu eklemiştir. Örneğin **öa.1** “Öğrenci derse ilgisiz. “Neden gerekli” gibi sorularla derse girmiyor. Osmanlıca ne işimize yarayacak gibi sorular soruyorlar...Hoca sözlük kullanın diyordu. Ama kullanmadık. Bu kendi hatamız”, **öa.14** ise “Bir harfin bütün şekillerini görüyorduk. Bunun çalışılması gerekiyordu. Arkadaşlar bunu çalışmadılar, koptular” demiştir. Öğretmen adaylarının bu konuda ikinci görüşleri öğrencilerin seviye farklılığına dikkat edilmemesidir. Bu konuda **öa.10** “Kuran’ı bilenler derste aktif, ders onlarla işleniyor. Sanki diğerleri de neredeyse onlar kadar biliyor gibi bir durum var. Hâlbuki sınıfta hiç bilmeyenler var. Bu manada arada çok büyük uçurum var. Hocaların bunu fark etmesi lazım” şeklinde **öa.11** ise “Hocalar bireysel farklılıklara önem vermiyor. Ben Kur’anı okumayı biliyordum. Bilmeyen insanlar için çok zor oluyordu. Bilenler Osmanlıca’yı kolay çözüp ilerliyorlardı. Hoca da herkes okuyor zannediyordu” şeklinde düşüncelerini belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının belirttikleri üçüncü problem ise, aldıkları Osmanlıca eğitiminin gerekçelerinin yeterince açıklanmamasıdır. Örneğin **öa.24** “Genel olarak bu dersin önemi öğretilmedi. Öğretilseydi biraz daha iyi olabilirdik. Bu dersin bize ne faydası olacağını bilmiyorduk. Derslerde nasıl faydalanacağımız konusunda da bilgi almadık. Bu bölümü bitirdiğimizde belge okumadan

başka, Osmanlıca bilmenin ne işimize yarayacağı ayrıntılarıyla açıklanmadı” demiştir. Bununla birlikte bazı öğretmen adaylarının bu konuda kendilerine gerekçelerin belirtildiğini söylemesi; ya öğretmen adaylarının bu konudaki dikkatsizliklerine ya da bu konuda daha teferruatlı gerekçelerin sunulmamasına bağlanabilir. Genel problem olarak öğretmen adayları tarafından dile getirilen bir diğer görüş ise dersin zorluğuna dair öğrencilerde oluşan psikolojik önyargıdır. **Örneğin öa.4** “*Herkesin kafasında bir önyargı var. Osmanlıca zordur, yapılamaz gibi*” sözleriyle bu durumu belirtmiştir. Öğretmen adaylarından birisi tarafından ise sınıfların kalabalık olması ve öğrencilerle bireysel olarak ilgilenememe problem olarak dile getirilmiştir. Aslında sadece bir öğretmen adayı tarafından dile getirilmiş olsa da diğer öğretmen adayları tarafından üst sıralarda dile getirilen öğrencilerin seviye farklılığına dikkat edilmemesinde bu faktörün önemli rolü olabileceği düşünülebilir.

Gramer ve matbu yazı öğretimi ile ilgili olarak dile getirilen “Osmanlıca (gramer) ve Osmanlı Tarih Metinleri (matbu metin okuma) derslerinin aynı sınıfta olması”, öğretmen adaylarının kendilerinin ihmalleri ve örneğin el yazısının okunuşunun zor olması gibi bizzat bu öğretimin kendiliğinden kaynaklanan zorluklar bir kenara bırakılırsa Osmanlıca öğretiminde karşılaşılan en önemli problemdir. Bu konuda **öa.3** “*Osmanlı tarih metinleri öğrenci okumayı bilmeden direkt okumaya başladı. Sen oku, sen oku diye. Ben bana okutulmasın diye korkuyordum. Osmanlıca ve Osmanlı Tarih metinlerinin at başı gitmesi yanlış*” derken **öa.4** “*Verilen dersler birbiriyle çelişkiliydi. Bir çocuktan hem yürüme-yi hem koşmayı bekliyoruz. Çocuğun önce yürümesi lazım. Bir taraftan bana gramer dersinde harfler okutuluyor, bir taraftan da metin dersinde sanki grameri öğrenmişim, Osmanlıca’yı başarılı bir şekilde geçmişim gibi direkt uygulamaya geçip okumam istendi*” şeklinde bu problemi açıklamıştır. Öğretmen adaylarının bu konuda belirttikleri ikinci problem ise gramer eğitiminin süre olarak yetersiz olmasıdır. Örneğin **öa.9** “*Ders saati 2 saatti, azdı. Matbu 1 sene verildi. Üzerinde durulsaydı daha iyi olurdu. Tam oturtmadan daha geliştirilmiş rikaya geçildi. Matbuyu tam öğrenemedik diğerlerinde zorlandık*” şeklinde sözlerini aktarmıştır. Öğretmen adaylarının belirttikleri bir diğer sorun ise gramer eğitiminin teorik ve ezber olmasıdır. Bu konuyu **öa.5** “*Sadece ezberdi. Bu yüzden anlamı-yordum*” şeklinde açıklamıştır.

Öğretmen adaylarının el yazısı ile ilgili olarak dile getirdikleri en önemli problem bu yazının niteliği ile ilgilidir. Bu problem el yazısının standart ve belirgin olmayıp okunuşunun zor olmasıdır. Öğretmen adayları yazının doğal olarak taşıdığı zorluğu problem olarak göstermişlerdir. Bu problem tüm problemler içinde % 67 ile en çok dile getirilen problemdir. Bu problemle ilgili olarak **öa.7** “*Bence en büyük sebep bu yazıların bireysel ve farklı olması. Normal Latin alfabesinde bile el yazılarını okurken zorlanıyorum*” derken **öa.22** ise “*Bu yazıların daha zor olması. Bir bocalama yaşıyoruz*” demiştir. Öğretmen adayları için diğer sebeplerin oranı bu ilk maddeye göre oldukça düşüktür. Bunlardan el yazısı dersleri için sürenin az olması ile fotokopilerde sorun olması aynı oranda dile getirilmiştir. 1 öğretmen adayı ise problem olarak el yazısı okumaya karşı isteksizliğini belirtmiştir.

Öğretmen adaylarının Osmanlıca eğitiminde gördükleri problemlerin çözümüne yönelik önerileri ise aşağıda tablo-9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Öğretmen Adaylarının Osmanlıca Eğitiminde Gördükleri Problemlerin Çözümüne Yönelik Görüşleri

Öneriler	f	%
Genel öneriler		
Sınıftaki bireysel seviyenin tespiti ve ona göre eğitim verilmesi	9	34
Yazarak öğretimin sağlanması	7	27
Gerekçeler hakkında daha teferruatlı bilgilendirilmenin yapılması	6	23
Okuma parçalarının Türkçesinin verilmesi	2	8
Sınıf mevcudunun azaltılması ve öğrencilerle bireysel olarak ilgilenilmesi	1	4
Eğitim sırasında projeksiyondan yararlanılması	1	4
Toplam	26	100
Gramer ve matbu yazı öğretimi ile ilgili öneriler		
Osmanlı Tarih Metinleri dersinin gramer iyice öğrenildikten sonra verilmesi	13	52
Gramer eğitimi süresinin arttırılması	8	32
Osmanlıca ve Osmanlı Tarih Metinleri aynı anda olacaksa iki derse de aynı hocanın gelmesi	3	12
Osmanlıca ve Osmanlı Tarih Metinleri derslerinin birleştirilmesi	1	4
Toplam	25	100
El yazısı öğretimi ile ilgili öneriler		
Ders süresinin arttırılması	3	100
Toplam	3	100

Öğretmen adaylarının Osmanlıca eğitimi için belirttikleri genel problemlere karşı birinci sıradaki önerileri sınıftaki bireysel seviyenin tespiti ve ona göre eğitim verilmesi şeklindedir. Örneğin **öa.11** “*Hocalar öğrencilere en başta sormalı temelini var mı? diye. Bilmeyenlere ek ders verilebilir, onlarla daha çok ilgilenilir*” şeklinde düşüncelerini aktarmıştır. Öğretmen adayları ikinci sırada yazarak öğretimi savunmuşlardır. Bu konuda **öa.3** “*Osmanlıca matematik gibi yazarak öğretilir. Defter tutulmalı*” demiştir. Öğretmen adaylarının yakın bir oranda belirttikleri diğer bir öneri ise Osmanlıca eğitiminin gerekçeleri hakkında daha teferruatlı bilgilendirilmedir. Örneğin **öa.2** “*Bu dersin öğrenci ilk geldiğinde önemi vurgulanmalı. Meslek yaşamında, öğretmenlik hayatında getireceği katkılar belirtilirse güdülenme artacaktır*” demiştir. 2 öğretmen adayı tarafından dile getirilen öneri ise okuduklarını teyit edebilmek, yanlışlarını anında düzeltebilmek ve doğrularını pekiştirmek için okuma parçalarının Türkçesinin verilmesidir. Öğretmen adayları tarafından belirtilen en alt sıradaki öneriler ise sınıf mevcudunun azaltılması ve öğrencilerle bireysel olarak ilgilenme ile Osmanlıca eğitiminde projeksiyondan yararlanılmasıdır. Problemler kısmında sınıfların kalabalık olmasına değinen **öa.20** şu öneriyi de aktarmıştır: “*Böyle derslerde sınıf mevcudunun az olması, öğretmenin tüm öğrencilerle*

ilgilenmesini kolaylaştırır. Ben Pale'yi yaz okulunda geçtim. Sınıf mevcudu 10 kişi idi. Öğretmen hepimizle tek tek ilgilenerek öğrenme hızını arttırdı”.

Öğretmen adaylarının gramer ve matbu yazı öğretimi üzerine önerileri, belirttikleri problemlere paralel olarak sıralanmıştır. Bu konudaki en önemli önerileri; Osmanlı Tarih Metinleri dersinin gramer iyice öğrenildikten sonra verilmesi ve gramer eğitimi süresinin arttırılmasıdır. Öğretmen adayları ilk iki maddeyi belirtirken ortak olarak özellikle şuna dikkat çekmişlerdir: Gramerin sağlam ve sistemli bir şekilde öğretilmesi gereklidir. Bunun için gramer eğitiminin süresi uzatılmalı ve Osmanlı Tarih Metinleri dersi 2. sınıfa konulmalı. Böyle bir değişim, hem gramer eğitimini aldıkları Osmanlıca hem de Osmanlı Tarih Metinleri derslerine olumlu bir şekilde yansiyacaktır. Örneğin **öa.2** “*Metinler, okuma dersi 1. sınıfta olmamalı. 1. sınıfta Osmanlıca gramer, temel bilgiler olmalı. Daha sonra örneğin 2. Sınıfta Osmanlı Tarih metinleri olur. Okumak daha rahat olur*” derken **öa.13** “*Başlangıç aşamasında tam manasıyla harfler öğretilmeli, hangi durumlarda nasıl kullanılıyor öğretilmeli. Gramer tam olarak öğretilmeden metin okumaya geçilmemeli. Osmanlı Tarih Metinleri II. döneme ya da 2. sınıfa konulabilir*” demiştir. Öğretmen adaylarının dile getirdikleri daha düşük oranlı öneriler ise Osmanlıca ve Osmanlı Tarih Metinleri dersi aynı anda olacaksa iki derse de aynı hocanın gelmesi ve Osmanlıca ve Osmanlı Tarih Metinleri dersinin birleştirilmesidir.

Öğretmen adaylarının el yazısı öğretimine yönelik önerileri ise sadece 3 kişi tarafından dile getirilen ders süresinin arttırılmasıdır.

Sonuç ve Tartışma

Ülkemizde Osmanlıca öğretimi üzerine teorik bağlamda çeşitli tartışmalar yapılmaktadır. Ancak Osmanlıca öğretiminin yapıldığı öğretim kademelerinde bu öğretimin niteliğine yönelik uygulamalı ve kapsamlı hiçbir araştırmaya rastlanılmamıştır. Şüphesiz bu durum, bu araştırmanın tartışma bölümünün kapsamını da etkileyecektir. Bütün bunlar göz önünde bulundurularak şu hususlar belirtilebilir: Görüşme yapılan öğretmen adaylarının matbu metinleri okuma ve anlama düzeyi iyi veya orta iken rik'a yazısı metinleri okuma ve anlama düzeyi ağırlıklı olarak düşüktür. Bununla birlikte bunu teyit edebilecek herhangi bir yöntem uygulanmamıştır. Dilek ve Yapıcı (2008) tarih öğretmen adaylarının tarihsel anlama ve yorumlama becerilerini, kaynak temelli öğrenme üzerine hazırlanmış sınavlar yoluyla tespit etmek için bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Bu araştırmanın bulgularından birisi de bazı tarih öğretmen adaylarının kendilerine sunulan Osmanlıcadan Latin harflerine aktarılmış, dili anlaşılabilir ve de oldukça sade olan bir metni yeterince anlayamamalarıdır.

Safran'ın (2006) öğrencilerin zihinlerindeki Osmanlı imajı üzerine yaptığı bir çalışmada Gazi Üniversitesi öğrencilerinin %76'sı ve ODTÜ öğrencilerinin %58'i “Osmanlıca bilmek isterdim” önermesine katılıyorum ya da kesinlikle katılıyorum seçeneğini işaretlemişlerdir. Aslında son zamanlarda toplumda da Osmanlıcaya ilginin arttığı gözlemlenmektedir. Bu çalışmada da görüşülen öğretmen adaylarının % 54'ü Osmanlıcaya ilgi duymaktadır. Öğretmen adaylarının Osmanlıcaya ilgilerinin oluşumunda Osmanlıcayı öğrenip öğrenememe ve bu dersin gerekliliğine inanıp inanmama önemli rol oy-

namaktadır. Bunun yanında Osmanlıca'yı öğrendikten sonra ilgilerinin arttığını belirten öğretmen adaylarının önemli bir kısmının bu konuda çaba sarf ettikleri de görülmektedir. Dolayısıyla bu derste hem başarının hem de ilginin oluşumunda kişisel gayret büyük önem taşımaktadır.

Özkan ve Şahbaz'ın (2011a) Türkçe Eğitimi Lisans Programını Türkçe öğretmen adaylarının görüşleri çerçevesinde değerlendirmeyi amaçladıkları araştırmalarında Osmanlıca derslerinin pek işlevsel bulunmadığı sonuçlarına ulaşmışlardır. Türkçe öğretmen adayları kendilerine sunulan ölçekteki Osmanlı Türkçesi dersinin "mesleki hayatımda işlevsel olduğunu düşünüyorum" maddesine % 29,4 oranında katılıyorum, % 44,8 oranında katılmıyorum, % 25,8 oranında kısmen katılıyorum şeklinde cevaplamışlardır. Bu oranlarla Osmanlıca, programda işlevselliği en az olan ders olarak görülmektedir. Bu araştırmada ise öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun Osmanlıca öğreniminin önemine ve gerekliliğine inandığı ortaya çıkmıştır. Çünkü öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu Osmanlıca'nın Tarih öğretmenliği lisans programlarında yer alması taraftarı olup bu dersin ileride öğretmenlik yaşamlarında katkılarının olacağını düşünmektedirler. Öğretmen adaylarının ağırlıklı görüşleri matbu yazısına dayalı derslerin zorunlu, el yazısına dayalı derslerin ise seçmeli olmasıdır. Tarih öğretmeni ile akademisyen tarihçi arasında farka dikkat çeken ve el yazısının zorluğuna, uzmanlık gerektirdiğine vurgu yapan öğretmen adayları matbu yazısına dayalı dersleri zorunlu, el yazısına dayalı derslerin ise ya seçmeli ya da hiç olmamasını dile getirmişlerdir. Buna karşılık el yazısına dayalı derslerin de zorunlu olması gerektiğini dile getirenler çalışma alanlarının geçmiş olması, resmi belgelerinin çoğunun el yazısı olmasına, öğretmen olunduğunda ana kaynaklara ihtiyaç duyma ihtimaline vurgu yapmışlardır. Bunun yanında öğretmen adayları Osmanlıca öğrenmenin öğretmenlik adına gerek ders dışı gerekse de tarih dersine yönelik olmak üzere katkılar sağlayacağını düşünmektedirler. Öğretmen adayları ders dışı katkılarda ağırlıklı olarak eğer karşılıklarına çıkacak belge veya kitabelerde yazılı olan Osmanlıca'yı okuyabilirlerse hem sınıfta hem de toplumda saygınlık kazanacaklarını, toplumda farklılıklarını göstereceklerini ve genel kültürlerini geliştireceklerini belirtmişlerdir. Bu görüşlerde öğretmen adaylarının taşıdıkları kaygı çok rahat hissedilebilmektedir. Bu kaygı öğretmenin karşısına çıkacak Osmanlıca metinleri okuyamama durumunda sınıfta veya toplumda rencide olma durumudur. Ancak öğretmen adaylarının burada önemli bir çelişkisi de ortaya çıkmaktadır. Bu kaygıyı dile getiren öğretmen adaylarından sadece 2'si el yazılarının zorunlu olmasını istemiştir. Hâlbuki öğretmen adaylarının karşısına çıkabilecek kitabe ve belgelerin el yazısı olma ihtimali çok büyüktür. Öğretmen adaylarına göre Osmanlıca öğrenmenin tarih dersleri adına en önemli getirisi ise eğitsel açıdan birçok yararı olan birincil kaynak ya da belgenin derste kullanımına olanak sağlanmasıdır. Öğretmen adayları özellikle birincil kaynak ya da belge kullanımının öğrencilerin ilgi ve dikkatini tarih dersine çekeceği noktasına vurgu yapmışlardır. Her ne kadar tarih derslerinde birincil kaynak kullanmak için Osmanlıca bilmek şart değilse de bu görüşler en azından öğretmen adaylarının bu konudaki farkındalığını yansıtmaya açısından önemlidir.

Öğretmen adaylarının mesleki yaşamlarında işlevsel olabileceğini düşündükleri Osmanlıca öğrenimi uygulamada önemli problemler barındırmaktadır. Öğretmen adayları

nın matbu metinleri okuma ve anlama seviyeleri iyi olmasına rağmen bu yazıya yönelik gramer eğitimini aldıkları Osmanlıca ve okumaya yönelik Osmanlı Tarih Metinleri dersleri ile ilgili çeşitli problemler vardır. Epigrafi ve Paleografya derslerinin işlenişine yönelik problemler öne sürülmemesine rağmen bu derslerde eğitimini aldıkları el yazısı (rik'a) okuma ve anlama seviyeleri ise düşüktür. Öğretmen adaylarının kendi ihmalleri ve bu öğretimin doğal olarak kendiliğinden kaynaklanan zorluklar dışarıda bırakılırsa, uygulamadan kaynaklanan en önemli problemler, Osmanlıca ve Osmanlı Tarih Metinleri dersinin aynı sınıfta olması, gramer eğitiminin süre olarak yetersiz olması, öğrencilerin seviye farklılığının dikkate alınmaması ve Osmanlıca eğitiminin gerekçelerinin yeterince açıklanmamasıdır. Yani öğretmen adayları Osmanlıca öğrenimini gerekli görmekle beraber verilen tarzını çok işlevsel bulmamaktadırlar. Bahsedilen problemlerin çözümü hem öğretmen adaylarının Osmanlıca öğreniminin gerekliliğine olan inançlarını geliştirecek hem de Osmanlıca öğrenimini daha işlevsel kılacaktır. Araştırmanın sonuçlarına göre şu öneriler ileri sürülebilir:

1- Osmanlıca eğitimlerine başlarken öğretmen adaylarına önce bu öğretiminin gerekçeleri teferruatlı bir biçimde açıklanmalıdır. Bu gerekçelerde Osmanlıcanın genel kültür yanında öğretmenlik mesleğinde kullanılabilecek pratik yolları üzerinde durulmalıdır.

2- Osmanlı Tarih metinleri dersi, belli bir gramer temeli oluştuktan sonra verilmeli. Bunun için Osmanlı Tarih Metinleri dersi müfredatın ikinci senesine 3. ve 4. yarıyıllara yerleştirilebilir. Bir başka seçenek Osmanlıca gramer eğitimi süresinin artırılması ve bu dersin içinde gramer temeli oluştuktan sonra metin okuma işinin de yürütülmesidir. Böylece okuma pratiğinin sağlanması ile birlikte gramer konuları da pekiştirilmiş ve sürece yayılmış olur.

3- Osmanlıca öğretiminde yazma uygulamalarına daha fazla ağırlık verilmelidir. Öğrencilere sözlük kullanma alışkanlığı kazandırılmalıdır. Ders dışı uygulamalarda öğrencilere Osmanlıca günlük tutma gibi aktiviteler yaptırılabilir.

4- Osmanlıca öğretiminde özellikle el yazısı öğretiminde slaytlardan faydalanma yoluna gidilmelidir. Böylece derse hem görsellik katılacak hem de fotokopilerden kaynaklanan sorunlar da halledilecektir.

5- Osmanlıca öğreniminde öğrencilerle bireysel ilgilenme sağlanmalıdır. Bunun için sınıf mevcudunun azaltılması gereklidir. Bunun bir yolu da el yazıları öğretiminin yapıldığı epigrafi ve paleografya derslerinin seçmeli hale getirilmesidir. Bu yolla Osmanlıcaya ilgi duyan ve öğrenmek isteyen öğrencilerle bireysel ilgilenme yolu da açılacaktır.

Kaynakça

- Develi, H. (1999). Osmanlı Türkçesi. G. Eren (Ed.) Osmanlı 9, Kültür ve Sanat, (s.456-462) Ankara: Yeni Türkiye Yayınları
- Develi, H. (2010). Osmanlı'nın Dili. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Dilek, D., Yapıcı, G. (2008). Tarih Öğretmen Adaylarının Kaynaklarla Çalışmada Karşılaştıkları Güçlükler ve Romantik Tarih Anlayışı: Sınav Kağıtları Üzerine

- Bir Analiz, M. Safran ve D. Dilek (Ed.) 21. Yüzyılda Kimlik, Vatandaşlık ve Tarih Eğitimi, (s. 330-344), İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi
- Dönmez, C. (2009). Tarihi Gereçekleriyle Harf İnkılabı ve Kazanımları. Ankara: Gazi Kitabevi
- Duman, M., Biltekin, H. (2010). "Sunuş (Hayati Develi)". Osmanlı Türkçesi Grameri, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını içinde) s.viii
- Gök, N. (2004). "Osmanlıca'yı Herkes Kolayca Öğrenebilir mi?". Zaman Gazetesi, 30.09.2004 (Online): <http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=96286&title=osmanlicayi-herkes-kolayca-ogrenebilir-mi&haberSayfa=0> Erişim Tarihi:18.10.2011.
- Gümüşkılıç, M. (2009). "Türk Dili ve Edebiyatı Bölümlerinde Osmanlı Türkçesi Eğitimi". First International Symposium on Sustainable Development, (ISSD'09), Volume: 2, ss.358-362, Education Proceedings, Sarajevo: International Burch University
- Özkan, M. (2007). "Osmanlı Türkçesi". DİA, XXXIII, 483-485, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Özkan, B. ve Şahbaz, N. K. (2011a). "Türkçe Öğretmeni Adaylarının Görüşlerine Göre Türkçe Eğitimi Lisans Programı". Uluslararası Yükseköğretim Kongresi: Yeni Yönelişler ve Sorunlar (UYK-2011) Kongresi, 27-29 Mayıs 2011, İstanbul: T.C. Yükseköğretim Kurulu.
- Özkan, B. ve Şahbaz, N. K. (2011b). "Türkçe Öğretmeni Adaylarının Alan Derslerinin İşlevselliğine Yönelik Görüşleri". Sakarya University Journal of Education 1/1, 32-43
- Parlatır, İ. (2010). Açıklamalı Osmanlı Türkçesi Metinleri. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Safran, M. (2006). Tarih Eğitimi, Makale ve Bildiriler. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sezer, E. (1999). XIX. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nda Dil, Bürokrasi ve Edebiyat İlişkisi Üstüne. G. Eren (Ed.) Osmanlı 9, Kültür ve Sanat, (s.483-493) Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Timurtaş, F. K. (1996). Diller ve Türkçemiz. (Haz. Mustafa Özkan). İstanbul: Alfa Basım Yayın Dağıtım
- Tulum, M. (1999). "Osmanlı Türkçesi". (Ed. G. Eren). Osmanlı 9, Kültür ve Sanat, (s.421-429). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları,
- Ünver, İ. (1999). "Osmanlı Türkçesi". (Ed. G. Eren). Osmanlı 9, Kültür ve Sanat, (s.430-436). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları,
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2000). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yüce, N. (1999). "Osmanlı Türkçesi". (Ed. E. İhsanoğlu). Osmanlı Medeniyeti Tarihi (1. Cilt) (s. 3-20) İstanbul: Feza Gazetecilik A.Ş.